

З діяльності філій "Просвіти" у селах Копачівської громади у міжвоєнний період

**Романюк Назарій
Янішевський Сергій**

УДК 37(477.82)

Романюк Назарій, Янішевський Сергій

З діяльності філій "Просвіти" у селах Копачівської громади у міжвоєнний період. – Луцьк: Вежа-Друк, 2023. – 30 с.

До вашої уваги дослідження про деякі аспекти діяльності осередків організації Луцька повітова «Просвіта» у селах Копачівської ОТГ. Висвітлено характерні риси та особливості роботи філій в селах Башова, Залісці, Любче, Кроватка та Уляники, також зазначено списки членів місцевих осередків.

УДК 37(477.82)

© Романюк Назарій,
Янішевський Сергій

Першою просвітянською організацією на Волині була «Просвіта», яку заснував у 1916 році Дмитро Вітовський, молодий публіцист, який перебував тоді у числі Українських січових стрільців, які налагоджували освітню діяльність в нашому краї. «Просвіта» під керівництвом Вітовського почала діяти в селі Мацеїв на Ковельщині (сьогодні - смт Луків Турійського району) як самостійна організація. З початком 1918 року на рух просвітництва на Волині набуває поширення. Тоді засновується громадська організація Луцька повітова «Просвіта». З утвердженням у краї польської адміністрації, у 1920 році статут організації затверджується на офіційному рівні. У тому ж році відбулися загальні збори та затверджено поділ на секції відповідно до сфер діяльності - музично-драматичну, культурно-освітню, бібліотечну та організаційну.

Товариство систематично організовувало лекції з питань сільського господарства, гігієни, на теми морального виховання, з історії української культури, курси для неписьменних селян, поширювало українські книги і пресу, засновувало хори, аматорські театри, школи танців тощо. Активну участь у роботі повітової організації брали такі знакові для Волині постаті як Іван Власовський, Модест Левицький, Олена Левчанівська та ін. Станом на липень 1922 року товариство мало 28 філій в межах Луцького повіту.

В своєму статуті організація декларує такі завдання: *«...допомога бідним дбати про моральне та фізичне виховання української молоді, особливо ж дбати про розвиток української культури й освіти українського народу його рідною мовою...»*. Серед напрямків роботи організації: *«...видавати українською мовою книжки, журнали, часописи, зазивні листи... заводити друкарні, переплетні, склади паперу, всякого рода бібліотеки, читальні, випозичальні книжок... відкривати середні та початкові загальноосвітні та фахові школи... впоряджати як про своїх членів, так і публічні лекції, відчити, загальноосвітні та фахові курси, скликати наради в освітніх, сільськогосподарських, економічних і кооперативних справах... заводити музеї, дослідні станції, зразкові поля... влаштовувати публічні драматичні вистави, спектаклі, літературно-музикальні вечори, концерти... організовувати народні хори, оркестри, спортові,*

пластові, а також протипожежні дружини... відкривати дитячі садки, сирітські захисти та всякого рода дошкільні заклади...».

Товариство об'єднало сільську молодь в культурно-просвітницькій діяльності та стало важливою складовою для суспільного розвитку сіл. Члени філій згодом ставали активними діячами політичних організацій. Здебільшого тих, які мали більший вплив в тому чи іншому селі. Це зокрема нелегальні тоді ОУН чи КПЗУ. Власне, це й стало причиною того, що на початку 1930-х польська адміністрація різними методами перешкоджала діяльності філій товариств. 16 грудня 1932 р. волинський воєвода Генріх Юзевський видав постанову про ліквідацію Повітової організації «Просвіта» включно з усіма її філіями.

У населених пунктах колишнього Рожищенського району першу філію «Просвіти» утворено 1920 р. в м. **Рожище**. Пізніше розпочали свою діяльність філії у інших населених пунктах краю, зокрема в селах **Озденіж** (1921 р., відновлена в 1927 р.), **Доросині** (1923 р.), **Щурин** (1926 р.), **Рудка Козинська**, **Тихотин**, **Богушівка**, **Вітоніж**, **Тристеня** (1927 р.), **Жалобово**, **Смердин**, **Іванчиці**, **Топільне**, **Навіз**, **Дужче**, **Козин** (1928 р.), **Вишеньки** (1930 р.), **Вічині** (1931 р.).

Долучалися до справи українського просвітництва і мешканці населених пунктів, що входять сьогодні до Копачівської об'єднаної територіальної громади. Зупинимось детальніше на діяльності осередків повітової «Просвіти» в селах **Башова**, **Залісці**, **Кроватка**, **Любче** та **Уляники**.

В с. **Башова** філія «Просвіти» офіційно відкрита на загальних зборах 26 жовтня 1927 р. На відкритті виступив делегат Ради Луцької повітової «Просвіти», колишній директор Луцької української гімназії, відомий суспільний діяч Іван Власовський. Він оголосив, що філія відкривається на доручення Ради Товариства від 21 жовтня і на підставі дозволу Луцького староства від 19 жовтня 1927 р.

Збори на яких йшлося про відкриття та подальшу діяльність «Просвіти» в с. Башові, відбувалися в будинку Дем'янчука Ілляша. Всього було присутніх 23 учасники, кожен з яких став членом філії. Головою осередку обрано Мосійчука Марка, який і залишався на чолі до закриття філії в 1932 р. Заступниками голови обрано Дем'янчука Івана та Шищиця Олександра.

Секретарем став Мосійчук Ничипор (Никифор), а скарбником Мосійчук Андрій. Найпершими цілями для філії в Башові стало закладення в селі просвітянської бібліотеки та передплата видань «Народна Просвіта», «Аматорський театр», «Наше слово», «Українська громада» та ін. Читальня діяла у будинку Дем'янчука Ілляша. Вступний членський внесок до філії становив 1 злотий, а щомісячний 50 грошей. Для дівчат-членкинь тариф був меншим на половину – 50 грошей і 25 грошей відповідно. Згодом членські внески зменшили вдвічі.

Уже в лютому 1928 р. у філії створено аматорський театральний гурток на чолі з обраним на зборах режисером Мосійчуком Нечипором. Акторами театру стали Мосійчук Андрій, Мосійчук Марко, Мосійчук Яків, Федьчук Дмитро, Дем'янчук Іван, Дем'янчук Василь, Яринюк Оксеня, Яринюк Сергій, Левчук Євдокія, Андрейчук Катерина, Федчук Нечипор та Ткач Ольга. Театральні постанови стали важливою віхою діяльності просвітянської філії у Башові. Впродовж 1928 р. в будинку Ткачука Степана поставлено вистави «Захотіла пана – втратила Івана» Івана Чайківського, «Різдвяна ніч» за повістю М. Гоголя, «Безталанна» І. Карпенка-Карого, «Мартин Боруля» І. Тобілевича. У 1929 р. актори грали у виставах «Сватання на Гончарівці», «Пещена дитина і бувальщини» та «Сто тисяч». Усі вони традиційно відбувалися у будинку Ткачука Степана. Деякі постановки були з музичним супроводом, за який платили 15 злотих. Вистави були платними і давали можливість поповнювати казну товариства, гроші з якої витрачали на купівлю книг та періодики, наступні театральні постановки, купівлю палива тощо. Певний відсоток надсилали й до повітової організації.

Щороку, з дозволу староства, проводилися загальні збори філії, на яких підбивався підсумок діяльності за рік. У 1928 р. загальні збори відбулися в будинку Мосійчука Андрія. Того року Башівська філія внаслідок своєї діяльності отримала 304 злотих прибутку, з них було використано 283 злотих. На початку 1930 р. за кошти, які лишилися вирішено придбати тканину на куліси для вистав, а також купити книжок у видавництві Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка та книгарні Савицького у Луцьку.

У 1930 р. вистави відбувалися у будинку Катерини Ткачук, перша з яких «Розумний і дурень» відбулася вже 15 лютого. Там же проводилися вистави «Заручини по смерті свідка». А вже постановки наступних двох років (1930-1932) «Безталанна», «Нахмарило», «Кроваві перли», «Сто тисяч» відбувалися в будинку Ткачука Максима.

У 1930 р. перебрали скарбника філії. Замість Мосійчука Андрія ним став Мосійчук Олекса. Бібліотекарем став Мосійчук Степан Лук'янович, а читальню перенесли в будинок Мосійчука Лук'яна. Наступного року керівництво філії знову змінилося. Скарбником став Дем'янчук Василь Ілліч, а секретарем Мосійчук Андрій Лук'янович.

Впродовж усього часу діяльності до «Просвіти» в Башові вступають нові члени. Щоправда чимало і вибуває. Наприклад, Ткачук Ярина та Дем'янчук Пелагія вибувають у зв'язку з одруженням, а Мосійчук Федір, Дем'янчук Іван та Шищиць Олександр у 1929 р. виїжджають до Аргентини. Часто з організації виключали за несплату внесків та невиконання статуту. До філії входили і мешканці інших сіл. Наприклад, Бондарук Павло – мешканець Жидичина, а Левчук Оксень з колонії Копачівський посьолок.

У 1932 р. філії товариства «Просвіта» звинувачуються у підтримці комуністичного руху і під тиском влади ліквідовуються. Ліквідується і філія в селі Башова.

Іван Федорович Власовський
делегат Ради Луцької повітової «Просвіти»
на відкритті філії в с. Башова та с. Залісці

Члени філії т-ва «Просвіта» в с. Башова

№ п.п	ПІБ	З якого часу	Коли вибув
1.	Мосійчук Марко	23.10.1927 р.	
2.	Мосійчук Андрій	-//-	
3.	Мосійчук Петро	-//-	
4.	Федьчук Дмитро	-//-	
5.	Дем'янчук Іван	-//-	12.05.1929 р.
6.	Дем'янчук Василь	-//-	
7.	Ткачук Василь	-//-	
8.	Шищиць Олександр	-//-	
9.	Коровицький Олександр	-//-	12.05.1929 р.
10.	Кондратюк Степан	-//-	
11.	Яринюк Оксеня	-//-	
12.	Яринюк Сергій	-//-	
13.	Яринюк Миколай	-//-	
14.	Дем'янчук Пелагія	-//-	
15.	Кондратюк Дем'ян	-//-	
16.	Дем'янчук Ничипор (Никифор)	-//-	1929 р.
17.	Левчук Євдокія	-//-	1929 р.
18.	Яринюк Феодосія	-//-	1929 р.
19.	Мосійчук Павло	-//-	12.05.1929 р.
20.	Мосійчук Ничипор	-//-	
21.	Андрейчук Катерина	-//-	1929 р.
22.	Ткачук Ярина	-//-	
23.	Федчук Ничипор	-//-	
24.	Ткачук Степан	2.12.1927 р.	1.11.1930 р.
25.	Мосійчук Володимир	-//-	
26.	Ткачук Яків	15.01.1928 р.	1929 р.
27.	Мосійчук Яків	-//-	
28.	Ткачук Степан Федорович	-//-	
29.	Мосійчук Олександр	-//-	
30.	Андрійчук Максим	-//-	15.03.1930 р.
31.	Мосійчук Федір	18.01.1928 р.	12.05.1929 р.

32.	Яринюк Дмитро	-//-	12.05.1929 р.
33.	Мосійчук Степан	6.04.1928 р.	
34.	Самчук Гриць	2.12.1928 р.	1929 р.
35.	Мосійчук Гриць	11.12.1928 р.	1929 р.
36.	Бондарук Павло	-//-	1.11.1930 р.
37.	Дем'янчук Андрій	1.10.1930 р.	
38.	Ткачук Іван	25.12.1930 р.	
39.	Левчук Оксень	8.02.1931 р.	8.01.1932 р.
40.	Мосійчук Тимофій	5.04.1931 р.	

31 травня 1929 р. мешканці **с. Залісці** написали листа до Луцької повітової «Просвіти» з проханням про прибуття в село делегата з організації з метою закладання філії організації тут. Прохання підписали 30 жителів Залісець, що згодом стали членами місцевого осередку. Тож, 16 червня 1929 р. на підставі дозволу Луцького староства від 10 червня того ж року, в помешканні Сидорука Якова відбулися збори щодо відкриття в Залісцях філії «Просвіти». Делегатом від Луцької повітової організації став вже згаданий Іван Власовський. На зустрічі обрано керівництво осередку. Головою обрали Сидорука Якова, його заступниками стали Клок Нечипір та Пархомчук Левко, скарбником обрано Пархомчука Андрія, а секретарем Бикирука Гриця. Внески були традиційними – 1 злотий вступного, та 50 грошей щомісячно.

У тутешній філії також діяв аматорський театральний гурток. 2 лютого 1930 р. о 19:00 ввечері, в хатині Сидорука Якова ставили виставу «Живі покійники» авторства Конич-Лисенка. Після вистави обіцяли музику та танці «...аж до рана...». Дохід з цієї вистави учасники гуртка відправляли на розширення бібліотеки місцевого осередку. За спокій та порядок під час дійства відповідав голова філії та господар хатини Сидорук Яків. У 1930 р. гурток ставив драму на 4 дії «Заклятий Яр» авторства Якова Косовського. Вистави проводилися систематично, відтак 24 грудня 1932 р. актори зіграли виставу «Чумаки» Івана Тобілевича, а вже 21 лютого того ж року провели показ комедії І. Чайківського «Захотіла пана – втратила Івана» та «Чорт – не жінка» Казанівського. Очевидно, останні вистави мали успіх і вже 6 та 13 березня актори філії виїздили з показом до с. Пожарки, де відіграли ті ж постановки в приміщенні тамтешньої початкової школи. Традиційними після вистав були музики та танці до ранку. Усі кошти з показів йшли на розвиток філії у Залісцях.

Водночас із просвітянським осередком у с. Залісці засновано й бібліотеку філії, головою якої обрано 25-річного тутешнього мешканця Пархомчука Якова Семеновича. Передплачували журнали та газети «Світ дитини», «Народня справа», «Громадський голос» та «Господарсько-кооперативний часопис». У 1930 р. передплачено газету «Поступ». Разом із

бібліотекою діяла і читальня. В період від червня 1929 р. до лютого 1930 р. відбулося 15 спільних читань газет та 20 читань книг. Всього ж у бібліотеці було 25 книжок, з яких 5 історичних та 2 зі сценаріями вистав. Всі книжки були українською мовою.

Серед головних перешкод діяльності осередку зазначалося те, що старші господарі в Залісцях, які не належали до організації *«...найбільше перешкоджають просвітянській праці...»*. А згодом, через рік діяльності, перешкодою називалась *«...вся неосвідомлена молодь села Залісець...»*.

Загалом впродовж усього часу існування осередку «Просвіти» в Залісцях, її членами було 39 жителів села. Найменшим серед тих, хто платив членські внески був 17-річний (на момент 1929 року) Міхальчук Василь, а найстаршим – 31-річний Пархомчук Андрій. Фактично всі учасники організації були мешканцями с. Залісці, за виключенням лише Кондращука Федора, що проживав у колонії Фридриховка.

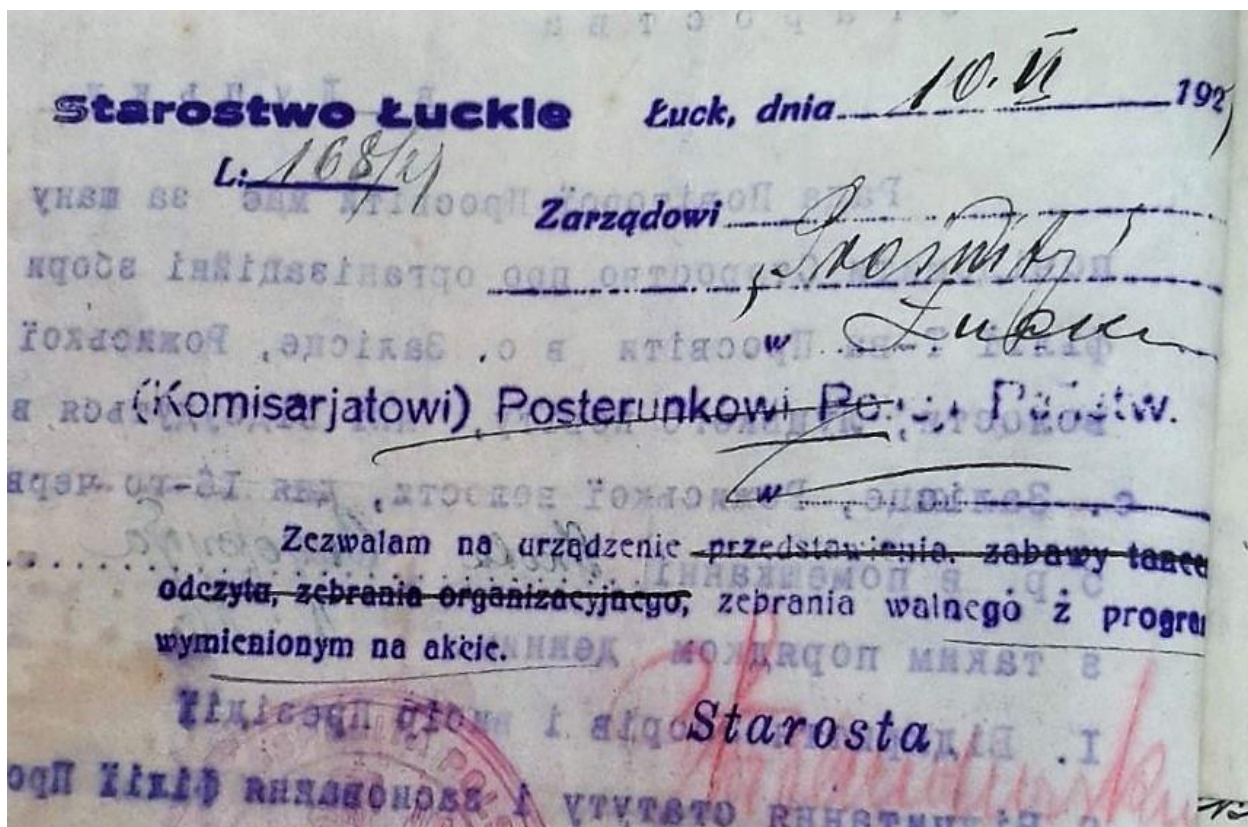
У січні 1932 р. члени філії спільно колядували, а зароблені кошти, в сумі 22 злотих, спрямували на розвиток місцевого осередку.

14 січня 1932 р. під час чергових зборів місцевої філії «Просвіти» було переобрано керівництво. Головою осередку обрали Сидорука Федора, його заступником став Сидорук Іван, скарбником обрано Ващука Семена, а секретарем Сидорука Якова. У нього ж проводилися усі заходи місцевої «Просвіти». На цих зборах також було зменшено місячний внесок, який тепер складав 30 грошей для чоловіків та 25 для жінок. У цей період змінилися також керівники читальнею та бібліотекою. Завідувачем читальні став голова осередку Сидорук Федір, а бібліотекою керував Міхальчук Дмитро. Серед видань, які передплачено у цей період були «Українська нива» та «Господарсько-кооперативний часопис». Кількість книг, що мала книгозбірня осередку у цей час суттєво зменшилась і становила всього лиш 5 одиниць художньої літератури.

За січень 1932 р. філію покинуло 22 члени, а заново перебрали 19. Тож станом на лютий 1932 р. членами організації в Залісцях було 21 мешканець. Цікаво, що лише двоє з усіх справно платили членські внески у цей період. Решті ж записано

внески у борг. Ймовірно, зміни пов'язані із політичними уподобаннями та зміною ідейного вектору осередку.

6 березня 1932 р. мешканець с. Залісці Максим Романович Гнатюк добровільно передав в оренду місцевій філії «Просвіти» частину свого помешкання. Орендна плата становила 7 злотих. Щоправда, користалися просвітяни новим приміщенням недовго. Уже в квітні 1932 р. організація припиняє свою активну діяльність. Згодом членів цієї філії «Просвіти» Сидорука Івана та Міхальчука Дмитра зустрічаємо як членів підпілля місцевої ОУН.

**Дозвіл Луцького повітового староства на збори філії «Просвіти» в Залісцях від 10.06.1929 р.
Фото Романюка Назарія. За матеріалами ДАВО**

Добровільна угода
В березня 1932 року мешканець села Залісся
Рожискої волости Луцького повіту Максим Гнатюк
и Романа і Оксени. З одної сторони і Гада філії
Ш-ва Луцької повітової "Просвіти" з другої
сторони стверджуємо своєю згодіною угодою
лицю на ступаючій для товариства
філії "Просвіти" в с. Заліссях Максима Гнатюк
віддає на 5 місяць. Помешкання на ходиться
в с. Заліссях Рожискої волости Луцького повіту
ширина 8 аршин, довжина 8 аршин.
Міститься правою стороною на полудень
зі штирма вікнами двоє на полудень
одно на захід, одно на північ
находиться в помешканні Максима Гнатюка
на західній стороні. Знаходиться двері на ліво
двері в помешканні за користування помешкання,
під Ш-ва, філії "Просвіти" для філії
заплатано 7, золотих сім золотих.
Сми двоє власителі помешкання
Максима Гнатюка стверджує
власно ручно підписати про свідках

власно ручно підпис

**Розписка про найм помешкання Гнатюка Максима.
З печаткою філії «Просвіти» в Заліссях.
Фото Романюка Назарія. За матеріалами ДАВО**

ЛУЦЬКА
ова Просвіта
ВОЛИНІ

ч. 2 16/VI 1929 р.

3

12/11
652- 1929 р.

ЛУЦЬКУ П О В Н О В А Ж Е Н Н Я .

Цим делегується заступника голови Луцької Повітової Просвіти посла Власовського Івана на організаційні збори філії Просвіти, які відбудуться в с. Залісце, Рожиської волості, Луцького повіту в помешканні Якова Сидорука дня 16-го червня б.р. в справі відкриття філії Просвіти в с. Залісце.-

Єв. Петриківський

Г о л о в а Р а д и:

Олександровський
С е к р е т а р з

**Повідомлення про делегування Івана Власовського на відкриття філії в Залісці.
Фото Романюка Назарія. За матеріалами ДАВО**

ЛУЦЬКА
ова Просвіта
ВОЛИНІ

До

с. Залісці 1930
91
Луцьк

С т а р о с т в а

в Луцьку.

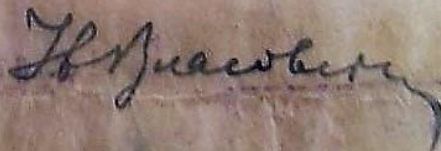
Рада Луцької Повітової Просвіти просить п
про уділення дозволу на виставу для філії Прос-
віти в с. Залісці, яка відбудеться дня 2 люто-
го б. р. в с. Залісці, Рожищської вол., в по-
мешканні Якова Сидорука. Поставлено буде:

«ЖИВІ ПОКІЙНИКИ» ком. на 3 дії Конич-Лисенка.

По виставі танці до ранку. Дохід призначений
на поширення бібліотеки філії Просвіти в с. За-
лісці. За спокій і порядок відповідає Яків Св-
дорук.-

Голова Ради:

Секретар:

**Прохання про дозвіл на проведення вистави «Живі
покійники» у філії «Просвіти» в с. Залісці.
Фото Романюка Назарія. За матеріалами ДАВО**

Члени філії т-ва «Просвіта» в с. Залісці		
№ п.п	ПІБ	З якого часу
1.	Сидорук Яків	16.06.1929 р.
2.	Пилипчук Василь	-//-
3.	Пархомчук Яків	-//-
4.	Пилипчук Федір	-//-
5.	Міхальчук Іван	-//-
6.	Ващук Семен	-//-
7.	Міхальчук Василь	-//-
8.	Клок Никифор (Ничипір)	-//-
9.	Сидорук Іван	-//-
10.	Онищук Василь	-//-
11.	Ващук Феодор	-//-
12.	Сидорук Яків	-//-
13.	Міхальчук Дмитро	-//-
14.	Пархомчук Левко	-
15.	Гнатюк Максим	-//-
16.	Пархомчук Микола	-//-
17.	Бикирук Антон	-
18.	Пархомчук Федося	-//-
19.	Міхальчук Олександр	-//-
20.	Карпюк Макар	-//-
21.	Сидорук Володимир	-//-
22.	Онищук Андрій	-//-
23.	Бикирук Гриць	-//-
24.	Федорук Клим	-//-
25.	Сидорук Олена	-//-
26.	Онищук Федір	-//-
27.	Сидорук Степан	-//-
28.	Пархомчук Олекса	-
29.	Карпюк Володимир	-//-
30.	Бикирюк Оксентій	-//-
31.	Пархомчук Андрій	-//-
32.	Пархомчук Палажка	8.12.1929 р.
33.	Тимофієвич Марія	-//-
34.	Кондрачук Федір	-//-
35.	Гнатюк Йосип	-//-
36.	Пархомчук Томаш	14.01.1932 р.
37.	Пархомчук Іван	-//-
38.	Гнатюк Петро	-//-
39.	Бикирук Міхал	16.01.1932 р.

Схожим був розвиток філії товариства і в **с. Любче**. Щоправда, там було дві спроби заснування місцевої філії. 28 березня 1929 р. до Луцької повітової «Просвіти» надійшло прохання від мешканців села Любче про відкриття тут філії. А вже 7 квітня, о 10-ій ранку, на залізничну станцію в с. Переспа прибуває представник повітової організації. Там його чекає підвода, яка везе до будинку Коровіцького Дорофея, де відбуваються загальні збори на підставі дозволу Луцького староства від 5 квітня 1929 р. Присутніми були 29 потенційних членів нової філії. Збори вирішили утворити філію «Просвіти» в селі Любче, тоді Щуринської волості.

Головою обрано Поручника Андрія, його заступниками Миколайчука Павла та Павлюка Бориса, скарбником Миколайчука Федора, а секретарем Дмитрука Павла. Членські внески традиційно для філій становили 1 злотий вступний та по 50 грошей місячно для чоловіків та на половину для дівчат. Після активного початку місцева організація дещо послаблює свою діяльність і вже до кінця року «завмирає», згідно термінології самих просвітян. Можливо це пов'язано з існуванням поруч схожих організацій в селах Тихотин і Рудці Козинській.

В будь якому випадку, 17 травня 1931 р. знову відбуваються загальні збори філії «Просвіти» села Любче за участі делегата Ради повітової організації і за сумісництвом голови філії с. Рудка Козинська Олександра Архипчука. Цього разу збори відбувалися в одній з хатин Рудки Козинської. Новим головою філії став Віжевський Прокоп, його заступниками Поручник Андрій та Матвійчук Адам, скарбником Козачук Іван, а секретарем Дем'янчук Павло. Лише менше половини з тих членів, які були в організації в 1929 р. зголосилися до участі знову. Щоправда кількість нових людей суттєво зросла.

За трохи більше ніж рік існування філії загалом через членство в місцевій «Просвіті» пройшло 61 людина здебільшого з Любча, хоча декілька людей входило й з Тихотина. Сума внесків лишалася такою ж. Місцева філія традиційно мала бібліотеку та драматичний гурток. Серед книг, які закуплено для читальні були «Кобзар» Т.Г. Шевченка, «Ковалі» невідомого автора та «На західному фронті без змін» Е.М. Ремарка. Передплачували періодичні видання «Нове село», «Наша земля», журнал

«Самоосвіта». Представники філії активно делегувалися на збори повітової організації до Луцька. Представник осередку Віжевський Микола у справах філії їздив до Львова.

Вистави (точні назви яких невідомі, але мабуть вони не відрізнялися від інших філій) у 1931 р. проходили у будинку Поручника Панаса. Актори любченського аматорського театального гуртка мандрували і сусідніми селами, зокрема двічі ставилася вистава у Пожарках, куди запрошували і музичний супровід. Виставу з декораціями представляли і у Тихотині. Систематично філія купувала різні дрібниці як наприклад цвяхи, папір, календар, чорнило тощо. Останній запис в архівних документах, що стосуються любченської філії «Просвіти» датується 19 квітня 1932 р. Очевидно, що саме тогоріч, як і більшість філій в краї припинила свою діяльність.

Члени філії т-ва «Просвіта» в с. Любче		
№ п.п	ПІБ	З якого часу
1.	Поручник Андрій	7.04.1929 р. Членство відновлене 17.05.1931 р.
2.	Дмитрук Павло	-//- Членство відновлене 17.05.1931 р.
3.	Миколайчук Павло	-//-
4.	Дмитрук Петро	-//-
5.	Іванчук Назар	-//-
6.	Поручник Гриць	-//- Членство відновлене 17.05.1931 р.
7.	Миколайчук Фидон	8.04.1929 р.
8.	Кудинчук Харитон	13.04.1929 р.
9.	Матвійчук Адам	-//- Членство відновлене 17.05.1931 р.
10.	Поручник Федько	-//- Членство відновлене 17.05.1931 р.
11.	Собчук Іван	-//-
12.	Савчук Архип	-//-
13.	Савчук Сидор	-//- Членство відновлене 17.05.1931 р.
14.	Павлюк Борис	-//-
15.	Бондарук Максим	-//-
16.	Старікевич Гаврило	14.04.1929 р.
17.	Синій Осип	16.04.1929 р.
18.	Дикий Амбрось	18.04.1929 р.
19.	Новосадюк Стипанька	16.04.1929 р.
20.	Павлюк Оксана	-//-
21.	Поручник Федора	-//-
22.	Папущак Юрко	21.04.1929 р.
23.	Миколайчук Влас	11.05.1929 р. Членство відновлене 17.05.1931р
24.	Павлюк Катерина	-//-
25.	Савчук Антошка	18.05.1929 р.
26.	Козачук Іван	21. 05.1931 р.
27.	Васянчук Петро	17.05.1931 р.
28.	Кудинчук Дмитро	21. 05.1931 р.
30.	Віжевський Прохор	-//-
31.	Давидюк Архип	-//-
32.	Дмитрук Максим	-//-
33.	Коровіцький Фідон	29.06.1931 р.

34.	Коровіцький Панас	17.05.1931 р.
35.	Павлюк Архип	-//-
36.	Дмитрук Фідон	-//-
37.	Козачук Михайло	-//-
38.	Миколайчук Антон	-//-
39.	Савчук Олександр	-//-
40.	Ярощук Катерина	-//- (мешк. Тихотин)
41.	Павлюк Мотрона	-//-
42.	Лук'янчук Карп	29.10.1931 р. (мешк. Тихотин)
43.	Гаврилюк Феня	17.05.1931 р. (мешк. Тихотин)
44.	Савчук Марія	-//-
45.	Іванчук Оксеня	-//-
46.	Касянчук Наталка	-//-
47.	Коровіцька Настя	-//-
48.	Віжевський Степан	18.11.1931р.
49.	Савчук Сахарко	-//-
50.	Грицюк Карп	-//-
51.	Павлюк Устимка	12.09.1931 р. (мешк. Тихотин)
52.	Коровіцький Іван	17.05.1931 р.
53.	Капітанюк Іван	12.12.1931 р.
54.	Савчук Ганна	17.05.1931 р.
55.	Ярощук Параска	18.12.1931 р. (мешк. Тихотин)
56.	Пітручик Ничипор	19.12.1931 р. (мешк. Тихотин)
57.	Кудинчук Марина	-//-
58.	Савчук Олена	20.12.1931 р.
59.	Козачук Олександр	28.12.1931 р.
60.	Поручник Володимир	11.01.1932 р.
61.	Докай Іван	20.01.1932 р.
62.	Кулішевич Петро	12.03.1932 р.
63.	Антонюк Семен	28.03.1932 р.

Дещо кращим було становище у філії **с. Кроватка**, яка постала 3 липня 1927 р. Саме у цей день відбулися загальні збори в будинку Наумчука Петра, за участю делегата від повітової організації Макара Пироженка і на підставі дозволу Луцького староства від 22 червня 1927 р. Головою філії обрали Матищука Єрофея, заступником Пилипчука Федора, скарбником Мосійчука Петра, а секретарем Гордіюка Панаса. Присутніми були 15 учасників і майбутніх членів товариства.

Одразу вирішили й заснувати в селі просвітянську бібліотеку-читальню, яка вже 16 липня отримала низку книг призначених філіям повітовою Радою «Просвіти». Серед книг, які отримали в Кроватці були «На земних горах» О.Олеся, «Казки» Гауфа, «Казки» Братів Грім, дві книги «Німецька кооперація» Даймера, «Кооперативний рух» Вандервальда, «Всесвітня історія ч.1 і 2», «Історія України. Підручник» та «Коротка історія України» М. Грушевського, «Євангеліє св. Луки», «Пісня і праця» І. Франка, «Народність і держава» В. Левинського, а також Львівську інструкцію «Просвіти». Згодом, у 1929 р., в книгарні «Наша культура» в Луцьку куплено книгу «Життя у учення Чарльза Дарвіна», а ще через рік в книгарні Наукового товариства Т.Г. Шевченка придбано «Тайни природи», «Наш світ» та співаник. Передплачено і часописи «Світло», «Громадське життя», а от часопис «Українська нива» вирішено не передплачувати і викинути з читалень як «шкідливу для товариства». До 1932 р. завідувачем, або користуючись термінологією просвітян, референтом бібліотеки-читальні був Ткачук Денис.

Традиційною для філій краю була діяльність драматичного гуртка-секції. Перші вистави в осередку с. Кроватки відбулися 20 травня 1928 р. В будинку Гордіюка Петра ставили «На першій гулі» С. Васильченка і «Сатана в бочці» Д. Дмитренка. Після представлення обіцяли танці до рана. Очевидно, що вистави користалися популярністю, адже вже за декілька тижнів, 5 червня ті ж постановки відбувалися в будинку Наумчука Петра. У 1929 р. театральна секція вела активну діяльність, систематично ставлячи п'єси. 12 травня, так само в будинку Наумчука Петра, зіграно «Наталку Полтавку», 9 червня – «Сто тисяч», а також продекламовано вірш Т.Г. Шевченка «І мертвим, і живим...», після заходу традиційно відбувалися танці до ранку.

У 1928 р. повітова організація «Просвіти» святкувала 10-річчя своєї діяльності, тож запрошували на з'їзд для обговорення до Луцька представників філій. З Кроватки на обговорення святкування ніхто не поїхав. У грудні того ж року в повіті організували тижневі курси для підготовки кадрів для місцевих організацій, де навчали такі основ просвітянської праці, діловодство, діяльність хору та театральних гуртків тощо. Про участь там когось з філій нашого краю інформації немає.

14 липня 1929 р. місцеві жителі та члени філії Павло та Наталка Чабанчуки передали «Просвіті» Кроватки, в оренду на три роки помешкання. За оренду домовлялися виплатити по 30 злотих щорічно і першу оплату передбачалося внести за півтора роки. Сам Чабанчук Павло зобов'язувався вимурувати комин та поштукатурити стіни будинку. Щоправда ще 18 серпня того ж року загальні збори проходили в помешканні Мосійчука Степана, а подальші вистави відбувалися в будинку Івчука Андрія. Там, 23 лютого 1930 р. ставили «Одружіння» М. Гоголя, а 23 квітня того ж року зіграли «Трьох до вибору» Б. Мартиневича. Вистави починалися о 19 вечора, а за порядок та спокій на них відповідав Мосійчук Філімон.

Аматорський театр з Кроватки також мандрував сусідніми селами. Наприклад, 27 квітня 1930 р. представили «Одружіння» в помешканні Ковальчука Гордія в с. Вічині. Очевидно, що такі заходи користувалися популярністю у місцевого люду, а приміщення у хатинах були невеликими. Тож, представники філії домоглися дозволу від шкільного інспектора про співпрацю з місцевою школою, якщо керівник не буде цьому перечити. Вже 19 жовтня 1930 р. в приміщенні школи ставлять «Наталку Полтавку» І. Котляревського, а 14 січня 1931 р. «Борці за мрії» І. Тогобочного. Після попереднього успіху, актори з Кроватки просилися з представленням і в школу села Березолупи Великі. Щоправда прохання до Луцького старостату від філії було відхилено, негативну відповідь отримала і повітова організація. Остання шкільна вистава в Кроватці відбулася 17 травня 1931 р., називалася вона «Батраки». А вже «Мартина Борулю» ставили в будинку Мосійчука Степана, її ж показували і 24 січня 1932 р. в Любченській школі. Опісля були танці до ранку в будинку мешканця Любча Поручника Андрія.

До філії в Кроватці також входили не тільки місцеві жителі, але й з сусідніх сіл – Залісець, Вічинь та Березолуп. Слід сказати, що серед членів товариства були й такі, що опинилися там випадково. Так, мешканець Кроватки Борисюк Матвій у своїй заяві прохав філію виписати його з членів, тому що *«...я сам один в господарстві, я не маю за ким, я з вами не учасував і не могу, і не буду...»*. Інша заява про виключення від Мосійчука Філімона ґрунтувалася на неможливості *«...працювати с таким товариством...»*.

Останній запис серед протоколів зборів філії в Кроватці датується 20 лютого 1932 р. Ймовірно, що як і більшість осередків у цей час місцева організація припиняє свою діяльність.

Члени філії т-ва «Просвіта» в с. Кроватка		
№ п.п	ПІБ	Примітки
1.	Гордіюк Панас	
2.	Матищук Єрофей	
3.	Пилипчук Федор	
4.	Хомич Сима	
5.	Мосійчук Петро	
6.	Климчук Йосиф	
7.	Хомич Андрій	
8.	Поліщук Василь	
9.	Мосійчук Гриць	
10.	Воїнський Василь	
11.	Захарчук Антон	
12.	Гордіюк Петро	
13.	Козак Тетяна	
14.	Смела Антоніна	
15.	Хомич Марія	
16.	Кревський Павло	
17.	Климчук Панас	
18.	Сидорук Яків	мешк. Залісці
19.	Захарчук Василь	
20.	Шинкарук Денис	
21.	Мосійчук Адам	
22.	Мосійчук Філімон	
23.	Глінюк Василь	
24.	Матящук Кузьма	мешк. Вічині
25.	Сидорук Уляна	мешк. Залісці
26.	Бас Наталка	мешк. Березолупи
27.	Мосійчук Антон	
28.	Чабанчук Павло	
29.	Панасюк Смілий Марко	
30.	Максімук Миколай	
31.	Івчук Андрій	
32.	Борисюк Матвій	

15 травня 1922 р., найраніше серед осередків організації у громаді, постала філія в **с. Уляники**. Щоправда, проіснувала вона трохи менше року і у 1923 р. завмирає. Відновлюється лише 12 грудня 1926 р. Робота цієї філії якісно відрізнялася від таких же осередків у громаді, адже не обмежувалися лише театральною діяльністю та організацією бібліотеки-читальні. Тут існували курси для дорослих, просвітянський хор, а також відбувалася підготовки до створення кооперативу. Ще однією особливістю філії стала змінність президії осередку. Щороку на загальних зборах обиралися нові голова, заступники, скарбник та секретар.

Після відновлення своєї діяльності у 1926 р. головою стає Білотін Антон. Щорічна звітність філії на загальних зборах дає можливість детально прослідкувати її роботу. До 1931 р. загальні збори відбувалися в помешканні Шевчука Степана, а в 1931-1932 рр в будинку Савчука Купріяна. На зібранні 1928 р. було всього 12 членів організації і 3 не членів, а вже 1932 р. 30 членів і 18 не членів. Внески становили 1 злотий вступний та 25 грошей місячно. Очевидно, що крім офіційного членства до діяльності філії допускалися і «співчуваючі», що практикувалося не тільки в Уляниках.

Традиційним заробітком організації були платні вистави та членські внески. Так, за 1927 р. отримано прибутку 501 злотий з вистав, а з членських внесків на 43 злотих. Видатки на організацію сцени, бібліотеку та читальню становили 478 злотих. Наступного року прибутки становили 526 злотих, а видатків 425 злотих. У 1929 р. прибутки зросли до 567 злотих і 361 злотих видатків. А вже за 1930 доходи різко зменшилися до 482 злотих та 196 злотих становили видатки. За останній, 1931 р. філія заробила всього 316 злотих з вистав та 51 злотий з внесків, а витратила 308 злотих. Цікаво, що щорічно місцева «Просвіта» віддавала 5-10 злотих на шкільну бібліотеку.

Просвітянська бібліотека-читальня в Уляниках постійно поповнювала кількість книг. У січні 1928 р. в ній налічувалося 46 книг, у лютому 1929 р. вже 77 найменувань, а в 1930 р. – 98 книжок, про дальші роки відомостей немає. Філія передплачувала часописи «Наше життя», «Українська громада», «Українська нива», «Громадський голос», «Народня справа», «Сільський господар». За читальню відповідав референт. У 1928-1929 рр. ним був Шевчук

Кость, у 1930 р. став Левчук Андрій, а в 1931 р. Самчук Микіта. Тоді ж бібліотеку-читальню перенесли до будинку Самчука Купріяна, а у 1932 р. він вже був відповідальним за її діяльність.

З 1 грудня 1927 р. в Уляниках завдяки місцевій «Просвіті» почали роботу «доповняючі» освітянські курси для дорослих, які відбувалися у вечірні години двічі на тиждень. Референтом (відповідальним) цих курсів у 1928 р. був Хведчук (Федчук) Іван. Традиційною була діяльність драматичного гуртка-секції у філії. Відповідальним за його роботу у 1928 р. був Левчук Микола, у 1929 р. Стельмащук Остап, а секретарем гуртка Поліщук Андрій; у 1930 р. – Врублевський Степан, а секретар – Стельмащук Максим; в 1931 р. – Стельмащук Остап, а секретар – Шевчук Кость. Він же став головою гуртка в 1932 р.

Впродовж 1927-1932 рр. акторами філії поставлено вистави «Сватання на Гончарівці» (8.01.1927 р.), «Наталка Полтавка» (19.01.1927 р.), «Несчасне кохання» (25.04.1927 р.), «Безталанна» (14.10.1927 р.), «Мартин Боруля» (14.01.1928 р. і 14.06.1929 р.), «Жидівка Вихрестка» (1.06.1928 р.) «Ревізії» (6.06.1928 р.), «Сто тисяч» (6.05.1929 р.), «Борці за мрії» (8.01.1930 р.), «Захотіла пана – втратила Івана», «Батькова казка», «Безталанна». На початку 1932 р. загальні збори філії вирішили зменшити членські внески до 20 грошей місячно.

Як і інші осередки, філія в Уляниках припинила свою діяльність в 1932 р.

Керівництво організації «Просвіта» в Уляниках (таблиця 1)			
Рік	Голова	Заступник	Секретар
1927	Білотін Антон		
1928	Врублевський Степан	Левчук Микола	Хведчук (Федчук) Іван; заступник: Главацький Марко
1929	Білотін Антон	Стельмащук Остап; Шевчук Іван	Главацький Марко
1930	Шевчук Іван	Остап Стельмащук; Свірипа Фома	Поліщук Іван
1931	Білотін Антон	Остап Стельмащук; Поліщук Андрій	Васюра Захар
1932	Білотін Антон	Поліщук Іван	Левчук Клим

Керівництво організації «Просвіта» в Уляниках (таблиця 2)			
Рік	Скарбник	Референт хорів і драматичного гуртка	Референт читальні
1928	Свірипа Фома	Левчук Микола	Шевчук Кость
1929	Свірипа Фома	Стельмащук Остап; секретар: Поліщук Андрій	Шевчук Кость
1930	Скрипчук Данило	Врублевський Степан; секретар: Стельмащук Максим	Левчук Андрій
1931	Самчук Володимир	Стельмащук Остап; секретар: Шевчук Кость	Самчук Микіта
1932	Самчук Володимир	Шевчук Кость	Самчук Купріян

Члени філії т-ва «Просвіта» в с. Уляники		
№ п.п	ПІБ	З якого часу
1.	Шевчук Іван	12.12.1926 р.
2.	Врублевський Степан	-//-
3.	Хведчук (Федчук) Іван	-//-
4.	Самчук Купріян	1.07.1927 р.
5.	Главацький Марко	26.12.1927 р.
6.	Стельмащук Остап	12.12.1926 р.
7.	Свірипа Фома	-//-
8.	Самчук Гриць	1.08.1927 р.
9.	Шевчук Кость	1.01.1927 р.
10.	Поліщук Андрій	12.12.1926 р.
11.	Стельмащук Пилип	1.01.1928 р.
12.	Левчук Клим	20.01.1928 р.
13.	Стельмащук Федор	17.02.1928 р.
14.	Дацюк Іван	19.02.1928 р.
15.	Небозь Олекса	20.02.1928 р.
16.	Стельмащук Василь	-//-
17.	Фенішевський Павло	1.03.1928 р.
18.	Білотін Антон	12.12.1926 р.
19.	Левчук Микола	-//-
20.	Чаченко Семен	15.12.1928 р.
21.	Скрипчук Данило	1.01.1929 р.
22.	Стельмащук Іван	3.02.1929 р.
23.	Главацький Прокоп	-//-
24.	Свірипа Радіон	-//-
25.	Здолбіцький Сафон	-//-
26.	Здолбіцький Степан	-//-
27.	Гаврилюк Андрій	-//-
28.	Хведчук (Федчук) Ананій	17.02.1929 р.
29.	Самчук Ладимир	20.01.1930 р.
30.	Іватів Володимир (учитель)	-//-
31.	Касян Іван	-//-
32.	Левчук Дмитро	-//-
33.	Поліщук Афанасій	-//-
34.	Васюра Захарко	15.03.1930 р.

35.	Касян Іван	23.03.1930 р.
36.	Хведчук (Федчук) Аріан	24.03.1930 р.
37.	Шевчук Аполон	28.11.1930 р.
38.	Белотін Василь	6.12.1930 р.
39.	Поліщук Іван	1.10.1931 р.
40.	Хведчук (Федчук) Степа	1.02.1931 р.
41.	Стельмащук Андрій	-//-
42.	Новосад Ілько	-//-
43.	Білотін Силихвон	-//-
44.	Васюра Миколай	-//-
45.	Іванов Миколай	9.03.1931 р.
46.	Гаврилюк Андрій	24.01.1932 р.
47.	Стельмащук Іван	-//-
48.	Левчук Андрій	-//-
49.	Поліщук Міхал	27.02.1932 р.

При підготовці матеріалу використанні матеріали
Державного архіву Волинської області: Ф. 54, оп.1,
спр.121, 254, 352, 385, 379, 547, 446, 466, 137, 229,
316, 400, 503, 309, 383, 442, 459.

Романюк Назарій Андрійович
Янішевський Сергій Сергійович

**З діяльності філій "Просвіти" у селах
Копачівської громади у міжвоєнний період**

*Автори та упорядники – Романюк Назарій, Сергій Янішевський
Комп'ютерний набір тексту Сергія Янішевського*

Надруковано в редакції авторів

Формат 60x84 1/16. Обсяг 31,18 ум. друк. арк., 30,25 обл.-вид. арк.
Наклад 20 пр. Зам. 110. Редакція, видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65). Свідоцтво Держ. комітету
телебачення та радіомовлення України ДК No 4607 від 30.08.2013 р.